

Tilburg University

Het politiële verdachtenverhoor

Fijnaut, C.J.C.F.

Published in:

Justitiële verkenningen: Documentatieblad van het Ministerie van Justitie

Publication date:

1998

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Fijnaut, C. J. C. F. (1998). Het politiële verdachtenverhoor: Naar de audio-visuele registratie. *Justitiële verkenningen: Documentatieblad van het Ministerie van Justitie*, 24(4), 118-127.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Het politiële verdachtenverhoor

Naar de audio-visuele registratie

prof. dr. C. Fijnaut *

Het politiële verdachtenverhoor is altijd een omstreden kwestie geweest. Dit kan iedereen die zich de moeite geeft om kennis te nemen van de wat oudere literatuur over het verhoor, gemakkelijk zelf vaststellen. Altijd al is gewezen op het onaanvaardbaar karakter van al te drukkende of al te listige verhoormethodes, zowel omdat zij niet stroken met bepaalde beginselen van een behoorlijke strafrechtsbedeling, als omdat zij het risico van valse verklaringen respectievelijke valse bekentenissen in zich dragen.

Dat is echt niet iets van deze tijd, ook al suggereert de tegenwoordige (hoofdzakelijk angelsaksische of angelsaksisch geïnspireerde) literatuur van wel (Hellwig, 1927; Moenkemoeller, 1930). Zo is ook de klacht van alle tijden dat het proces-verbaal van het politiële verdachtenverhoor gewoonlijk geen adequate weerspiegeling vormt van de woorden die in de verhoorkamer en/of daarbuiten zijn gewisseld tussen de verdachte en de betrokken politie-ambtenaren. Wat er zich in werkelijkheid dan wel in en rond politiële verhoorkamers afspeelt, is nog altijd goeddeels onbekend. Om de eenvoudige reden dat er – ook in Nederland – veel meer onderzoekers zijn die literatuurstudies schrijven over wat daar gebeurt, of die in het laboratorium verhoorsituaties trachten na te bootsen, dan onderzoekers die zich de tijd en de moeite geven om op enige schaal werkelijke politiële verdachtenverhoren systematisch van dichtbij te observeren (Van Koppen, Hessing e.a., 1997).

De registratie met behulp van bandrecorders in het Verenigd Koninkrijk

In veel Europese landen laaide rond 1970 de discussie over het politiële verdachtenverhoor weer op. Met name van de kant van de advocatuur en de wetenschap werd toen aangedrongen op een doorbraak in de aloude stellingenoorlog. In hun kringen werd gewoonlijk de stelling verdedigd dat de verdachte het recht moest krijgen om een advocaat bij zich te hebben tijdens zijn verhoor op het politiebureau. De politie was in veel landen *mordicus* tegen zulk een oplossing van het geschil: diens aanwezigheid zou 'goed' verhoren onmogelijk maken. Een andere registratie

* De auteur is gewoon hoogleraar criminologie aan de Katholieke Universiteit Leuven en professor of law aan de New York University School of Law, Global Law School Program.

van de politieke verdachtenverhoren was toen in veler ogen een heel aanvaardbaar compromis. Waarom ze niet via bandrecorders opnemen?

Deze gedachte werd voor het eerst uitgewerkt in het Verenigd Koninkrijk. In 1975 gaf hier de commissie-Hyde aan waarom er veel te zeggen viel voor de *tape-recording* van politieke verdachtenverhoren:

- de rechtbanken krijgen op deze manier een zo goed mogelijk beeld van een zo wezenlijk onderdeel van het opsporingsonderzoek;
- op deze manier wordt het gebruik van onfaire verhoormethodes tegengegaan en, omgekeerd, het risico verkleind dat de politie er ten onrechte van wordt beschuldigd zulke methodes toe te passen;
- en zodoende komt er een middel beschikbaar om geschillen aangaande de gang van zaken tijdens het verdachtenverhoor op te lossen.

Vervolgens was het de Royal Commission on Criminal Procedure die in 1978-1979 onderzoek liet doen naar de wenselijkheid en de haalbaarheid van de grootschalige invoering van *tape-recording* van verdachtenverhoren op politiebureaus. Dit onderzoek leidde tot de conclusie dat er – ook in de ogen van politiemensen – aan deze nieuwe vorm van registratie weliswaar vele voordelen kleven (zoals de versnelling van de strafrechtspraak omdat er tijdens terechtzittingen veel minder discussie zou zijn over het verhoor van de verdachte), maar dat een zeker negatief effect van haar invoering op de doeltreffendheid van politieke verdachtenverhoren (zoals een geringere bereidheid van verdachten om de naam van eventuele medeverdachten te noemen) niet mocht worden uitgesloten.

Deze conclusie maakte in 1983-1984 de weg vrij voor een grootschalig veldexperiment met *tape-recording* onder auspiciën van het Home Office. Ook de resultaten van dit experiment toonden aan dat de voordelen ruimschoots opwogen tegen de mogelijke nadelen. En dus is het niet verwonderlijk dat in de Police and Criminal Evidence Act (Pace, 1984) werd bepaald dat in de gevallen waarin geen bandopname van het verdachtenverhoor wordt gemaakt, er tijdens het verhoor een *contemporaneous record* moet worden geschreven. Mede gelet op de problemen die dit laatste met zich brengt – het verhoor verwordt tot een uiterst moeizame vraag- en antwoordsessie – is tegenwoordig *tape-recording* van verdachtenverhoren in het Verenigd Koninkrijk schering en inslag (Fijnaut, 1987).

Later onderzoek heeft grotendeels resultaten opgeleverd die helemaal in de lijn liggen van de eerdere bevindingen (Willis, Macleod e.a., 1988; Bottomley, Coleman e.a., 1991; Baldwin, 1994). Met het oog op hetgeen volgt – het plan om ook in Nederland te gaan experimenteren met audiovisuele registratie van politieke verdachtenverhoren – is het van belang om er hier op te wijzen dat politiemensen in het algemeen positief staan tegenover *tape-recording*, niet alleen omdat deze vorm van registratie vlot verhoren niet onmogelijk maakt, maar ook omdat zij in de meeste

gevallen de doeltreffendheid ervan niet in het gedrang brengt, wel integendeel.

Een van de nadelen is evenwel dat na afloop van het verhoor alsnog een accurate samenvatting moet worden gemaakt van wat er is gezegd; dit is niet alleen tijdrovend werk, maar ook geen gemakkelijke klus. Daarnaast blijft een aantal politiemensen van oordeel dat in een aantal gevallen *tape-recording* het afleggen van een bekentenis en/of het verschaffen van belangrijke (criminele) informatie in de weg staat. In hoeverre dit laatste waar is, blijft de vraag. Wel hebben sommige onderzoekers de indruk dat de meer strikte normering waaraan de (voorlopige) hechtenis sinds de Pace in haar geheel is onderworpen, de proactivering van de opsporing in de hand heeft gewerkt, gewoon omdat het aantal gevallen waarin de politie erop kan vertrouwen dat verdachten op het politiebureau nog zullen 'praten', is afgenomen. Nu wordt er in toenemende mate eerst (voldoende) bewijs verzameld voordat wordt overgegaan tot aanhouding. Of de verdachte nog bereid is om een (bekennende) verklaring af te leggen of niet, doet dan procedureel niet meer erg terzake (Maguire en John, 1995).

De Royal Commission on Criminal Justice over audio-visuele registratie

De Royal Commission on Criminal Justice onderschreef in haar eindrapport van 1993 dat 'tape recording in the police station has proved to be a strikingly successful innovation providing better safeguards for the suspect and the police officer alike'. En zij voegde er in één adem aan toe dat 'the success of tape-recorded interviews, and the availability of increasingly advanced and inexpensive recording equipment, has led some of those who gave evidence to us to advocate the introduction of either audio or, where possible, video recording of all transactions between suspects and police'. Zijzelf was er niet van overtuigd dat 'video recording is necessarily superior to audio recording for all purposes and in all contexts', maar beaamde wel, op grond van eigen ervaringen en nader onderzoek:

- dat *videotaping* een meer omvattende registratie van het verhoor oplevert dan *tape-recording*, inclusief de handelingen en de gebaren van de verdachte;
- dat *videotaping* de beste manier is om sceptici ervan te overtuigen dat verhoren op een bekwame en aanvaardbare manier worden afgenomen;
- en dat *videotaping* derden, waaronder de rechter, in staat stelt om zelf een oordeel te vellen over de rechtmatigheid van een verhoor.

Anderzijds was zij ook niet blind voor de bezwaren tegen de invoering van deze vorm van registratie:

- dat het in het nadeel kan zijn van verdachten dat zij er niet zo goed uit zien (wat begrijpelijk is op een politiebureau);

– dat er tegen verdachten een negatief vooroordeel ontstaat, niet om wat ze zeggen, maar op grond van de context waarin het verhoor plaatsvindt; – en dat het beeld zelf zo de aandacht van de kijker trekt dat hij minder acht slaat op wat er feitelijk wordt gezegd.

Hierom, zo vond de commissie, is *videotaping* niet altijd en overal te verkiezen boven *taperecording*: "The benefit of audiotaping is that it necessarily concentrates on the words of the suspect, particularly the way that the words are said, and is thus arguably a better means than video of focusing on the actual evidence". Fijntjes voegde zij eraan toe: 'Defence solicitors are much less enthusiastic about videotaping than are police officers'. Mede hierom beval zij aan dat pas na het nodige onderzoek eventueel op grote schaal zou worden overgegaan tot audio-visuele registratie van verdachtenverhoren.

Ik heb niet de indruk dat deze aanbeveling tot veel nieuw onderzoek heeft geleid. In een recent overzicht van al het onderzoek dat in relatie tot de Pace werd verricht, wordt niettemin aangegeven dat ook *videotaping* zowel het afnemen van verdachtenverhoren vergemakkelijkt als het beslechten van conflicten over dergelijke verhoren bevordert. Daarenboven vormen de *tapes* een geschikt middel om toezicht uit te oefenen op verhoorders en om politiemensen te leren verhoren (Brown, 1997).

De opkomende discussie in Nederland

In diverse bijdragen aan dit themanummer wordt audio-visuele registratie van politie verdachtenverhoren aanbevolen. Rassin ziet er een middel in om achteraf vast te kunnen stellen in hoeverre er tijdens het verhoor sprake was van 'druk en suggestieve vragen'. Lensing prijst het aan als een veel efficiënter, preciezer en goedkoper middel (dan een nader onderzoek tijdens de terechtzitting) om na te gaan hoe het verhoor eigenlijk is verlopen. Blaauw vindt het haast vanzelfsprekend om 'verhoren (in ernstige zaken) op video- of geluidsband op te nemen', inclusief de voorgesprekken. Otte stelt zich op het standpunt dat 'de verhoren niet langer zakelijk (dienen) te worden weergegeven maar audio-visueel te worden vastgelegd'. En Nierop is hier eveneens een voorstander van.

Het is trouwens deze laatste auteur die – in het kielzog van de discussie over de 'Zaanse verhoormethode' – verleden jaar reeds een lans heeft gebroken voor het op video opnemen van verdachtenverhoren. In het artikel dat zij toen – op basis van haar praktijkervaring – in het *Algemeen Politieblad* over dit onderwerp schreef, werd voor het eerst in Nederland echt ingegaan op de mogelijkheden en moeilijkheden van hun audio-visuele registratie. Afgezien van de onderhand klassieke argumenten dat dergelijke registratie de verdachte behoedt voor de toepassing van ongeoorloofde verhoormethodes, en de verhoorder voor de indiening van onterechte klachten, bracht zij als argumenten pro ook naar voren dat audio-visuele registratie het mogelijk maakt om meer geconcentreerd te

verhoren (niet langer het storende geluid van de typemachine), om een verhoor vanuit een regiekamer te coachen, om nog tijdens het verhoor bepaalde beweringen van een verdachte na te trekken, en om in dezelfde tijd reeds een begin te laten te maken (door derden) met een schriftelijke samenvatting van wat er werd gezegd.

Wat de moeilijkheden betreft wees zij op vragen als: moet de verdachte om toestemming worden gevraagd voor het maken van video-opnames? Wat te doen met een bekentenis die wel op video is vastgelegd, maar de verdachte 'op papier' weigert te ondertekenen? Mogen videobanden eventueel worden gebruikt in de rechtszaal? Met het oog op de beantwoording van deze en andere vragen drong zij erop aan dat audio-visuele registratie van politieke verdachtenverhoren bij wet zou worden geregeld. In een daaropvolgende discussie met Naeyé beantwoordde zij de eerste vraag overigens reeds negatief: het maken van video-opnamen van een verdachtenverhoor zonder toestemming van de verdachte vormt geen ongeoorloofde inbreuk op het recht van privacy (zoals bedoeld in art. 8 EVRM), en dus... (Nierop, 1997; Nierop en Van Zwieten, 1997).

Alvorens in te gaan op het standpunt dat de Recherche Advies Commissie recentelijk in deze kwestie heeft ingenomen, wordt hierna eerst uiteengezet hoe momenteel in de Verenigde Staten over de audio-visuele registratie van politieke verdachtenverhoren wordt gedacht. De ontwikkelingen in dit land zijn nu eenmaal niet irrelevant voor Nederland. De roemruchte *Miranda-case* heeft diepe sporen getrokken in de publieke discussie over de controle op die verhoren.

In het kielzog van *Miranda*: het onderzoek van R.A. Leo

Het lijkt geen twijfel dat de hoogstomstreden beslissing van het Opperste Gerechtshof in *Miranda vs Arizona*, namelijk dat verklaringen van een verdachte alleen maar mogen worden gebruikt bij diens vervolging als wordt aangetoond dat daadwerkelijk de waarborgen in acht zijn genomen die het 'privilege against self incrimination' veiligstellen, nog steeds de *casus belli* vormt in de constitutionalisering van de Amerikaanse strafprocedure in de fase van het opsporingsonderzoek. Desalniettemin is er al bij al weinig grondig empirisch onderzoek gedaan naar de feitelijke toepassing van die waarborgen in de praktijk: de mededeling aan de verdachte dat hij het recht heeft om te zwijgen, dat alles wat hij zegt als bewijs tegen hem kan worden gebruikt, en dat hij het recht heeft op de aanwezigheid van een raadsman. Een van de weinigen die dit in de jaren negentig systematisch heeft onderzocht, is R.A. Leo geweest. In 1996 bracht hij verslag uit over dit onderzoek in *The journal of criminal law and criminology*.

Het is niet nodig om op deze plaats samen te vatten welke zijn bevindingen waren omtrent de rol van *Miranda* in het politieke verdachtenverhoor en, ruimer, in de opsporing. Wat dit betreft volstaat het hier om te memoreren dat ook naar zijn mening *Miranda* in een beperkt aantal

gevallen verdachten ertoe aanzet om niet samen te werken met hun verhoorders. Anderzijds is de politie er echter in geslaagd om de praktijk aan te passen aan de voorwaarden die *Miranda* stelt 'by using conditioning, deemphasizing, and persuasive strategies to orchestrate consent to custodial questioning in most cases'; zij heeft hiertoe 'increasingly specialized, sophisticated, and effective interrogation techniques' ontwikkeld.

Daarnaast schrijft Leo terecht dat *Miranda* tevens in een wijder verband negatieve en positieve gevolgen heeft gehad. Negatief bij voorbeeld in deze zin dat in het strafproces de klemtoon meer is komen te liggen op de inachtneming van procedurele regels (*formal justice*) dan op de inhoud van de zaak zelf (*substantive justice*). Een van de positieve gevolgen is geweest dat de politie zich fatsoenlijker en professioneler tegenover verdachten is gaan opstellen. Voor hem is het, hoe dan ook, niet nodig en ook niet wenselijk dat *Miranda* wordt *overruled*.

Ondanks het feit, zo gaat Leo verder, dat *Miranda* zo'n heilzaam effect heeft gehad op de politiepraktijk, heeft zij een aantal belangrijke problemen in de strafprocedure nog altijd niet opgelost, en kan zij ook niet oplossen. Hierbij denkt hij aan:

- het probleem dat de verdachte en de verhoorder tijdens de terechtzitting een tegenstrijdige lezing geven over de gang van zaken in het verhoor;
- het probleem van valse klachten over onbehoorlijk politie-optreden;
- het probleem van politieke meened;
- het probleem van valse bekentenissen;
- en het probleem van de vaststelling dat een bekentenis vrijwillig is afgelegd.

De meest passende oplossing voor deze problemen is inderdaad niet *Miranda*, maar de verplichte audio-visuele registratie van politieke verdachtenverhooren, zeker in gevallen van meer ernstige misdaden. Om deze stelling kracht bij te zetten wijst hij er - om te beginnen - op dat het merendeel van de grotere politiekorpsen in Amerika al jaren gebruik maakt van *videotaping* in zulk soort gevallen. En waarom? Niet alleen omdat het bescherming biedt tegen valse beschuldigingen over niet-naleving van de *Miranda*-regels, en politiemensen afhoudt van de toepassing van onbehoorlijke verhoormethodes, maar ook omdat het de professionaliteit van verhoorders bevordert en de legitimiteit van het politie-optreden - zeker in buurten waar de politie toch al op gespannen voet leeft met grote delen van de bevolking - versterkt.

Daarenboven vergroot het de mogelijkheden om de (on)schuld van verdachten te bepalen: het verhoor kan opnieuw worden bekeken in het licht van nieuwe aanwijzingen; de *tape* houdt details van een verklaring vast die pas later belangrijk blijken te zijn; bekentenissen die audio-visueel zijn geregistreerd, kunnen worden vertoond aan medeverdachten. Om al zulke redenen zijn ook officieren van justitie en rechters erg

geporteerd van *videotaping* van verdachtenverhoren. De enige beroepsgroep die er echt tegen schijnt te zijn, is die van de strafrechtsadvocaten, 'because they find it much easier to challenge the legitimacy of, and thus cast doubt on, the written statements that suspects would otherwise make to police'.

De argumenten die sommige politiekorpsen aanvoeren tegen audio-visuele registratie van verdachtenverhoren, wegen volgens Leo niet zwaar. Het argument van de kosten valt weg tegen het argument dat – bij gebruik van video-opnamen – veel verhoren door een enkele politieman kunnen worden gedaan in plaats van door twee of meer. Het argument dat verdachten bevreesd zouden zijn om voor de camera vrijuit te spreken, wordt weerlegd door de praktijk; in korpsen die gebruik maken van *videotaping*, is de ervaring precies andersom: verdachten verstrekken juist meer belastende informatie. En ook het privacy-argument gaat niet op: 'Since a suspect possesses no reasonable expectation of privacy inside a police station and has been warned that anything he says may be used to incriminate him in future legal proceedings, surreptitious video recording of custodial interrogations does not violate federal constitutional law' (Fijnaut, 1994).

Als al deze argumenten niet opgaan, waarom zijn bepaalde korpsen er dan werkelijk tegen gekant? Volgens Leo omdat video-opnames van politieke verdachtenverhoren politiemensen blootstellen aan de mogelijke kritiek van buitenstaanders als advocaten, aanklagers en rechters enerzijds, en aan die van collega's en leidinggevendenden anderzijds. Bij dit 'argument' past volgens Leo maar een antwoord: 'In a democratic society committed to open and fair procedures, however, police interrogation of the accused need not be a secretive event'.

Het recente advies van de Recherche Advies Commissie

Op 24 september 1997 schreef het Amsterdamse advocatenkantoor Seegers, Meijering, Ficq en Van Kleef een brief aan de Minister van Justitie en vele andere overheden, belanghebbenden en geïnteresseerden, waarin werd aangedrongen op de invoering van audio-visuele registratie van verdachten- en getuigenverhoren. In deze brief werden twee argumenten naar voren gebracht. Ten eerste dat de bewijsvoering in strafzaken nog steeds voor het grootste deel berust op (processen-verbaal van) verklaringen die door verdachten en getuigen zijn afgelegd. Ten tweede dat zij regelmatig worden geconfronteerd met cliënten die stellen dat hun verklaringen (op onderdelen) onjuist zijn gerelateerd.

En, wordt er door de briefschrijvers aan toegevoegd, ook uit eigen ervaring weten wij dat verklaringen die (in onze aanwezigheid) zijn afgelegd tijdens het vooronderzoek of ter terechtzitting, niet zelden onjuist of onvolledig in processen-verbaal worden weergegeven. Met alle gevolgen vandien: energie- en tijdrovende discussies, opnieuw horen van betrokkenen enzovoort. Waarbij de ervaring leert 'dat een dergelijk pleit niet

zelden in het voordeel van de verbalisant(e) wordt beslecht, hetgeen vervolgens weer kan leiden tot heftige frustraties bij cliënten en niet te onderschatten negatieve effecten op het vertrouwen in het strafproces'.

Deze actie – on-Amerikaans qua herkomst, maar qua argumentatie heel bekend – leidde ertoe dat de Minister van Justitie op 27 oktober 1997 aan de voorzitter van de Recherche Advies Commissie (Rac), Procureur-Generaal mr. C.R.L.R.M. Ficq, vroeg om haar met spoed, liefst voor 1 april 1998, te adviseren over 'de mogelijkheden van het structurele gebruik van geluids- en beeldopnamen bij verhoren en gehoren en over de praktische en juridische voorwaarden die daaraan naar het oordeel van de Commissie dienen te worden verbonden'. Binnen de Rac werd de behandeling van dit dringende verzoek toevertrouwd aan de Werkgroep Verhoormethoden die reeds begin 1997 werd ingesteld om – naar aanleiding van de discussie over de 'Zaanse verhoormethode' – voorstellen te doen met het oog op de ontwikkeling van verhoormethoden voor bijzondere situaties. Deze Werkgroep, onder voorzitterschap van E. Van Hoorn, Korpschef van de Regiopolitie Brabant-Noord, ontplooidde in de daaropvolgende maanden verschillende onderzoeksactiviteiten: een literatuurstudie, een expert-meeting, studiebezoeken. Daarnaast wisselde zij een keer uitgebreid van gedachten met een delegatie van de Nederlandse Orde van Advocaten. Haar advies was op 27 maart 1998 klaar. De voorzitter van de Rac maakte het op 31 maart 1998 over aan de Minister van Justitie.

In haar advies gaat de Werkgroep eerst uitgebreid in op de voordelen en de mogelijke nadelen van audio-visuele registratie van verhoren, in het bijzonder de verdachtenverhoren. Haar opsomming van de voordelen hoeft hier niet te worden herhaald; die zijn hiervoor al genoegzaam besproken. Ook de meeste van de mogelijke nadelen die de Werkgroep noemt, kwamen in deze bijdrage reeds aan bod: wanneer alle verdachtenverhoren op video moeten worden opgenomen betekent dat een zekere taakverzwaring van de politie omdat al die verhoren ook nog eens apart bij proces-verbaal moeten worden uitgewerkt, het belang van het verdachtenverhoor voor de bewijsvoering kan verminderen, enzovoort. Verder denkt de Werkgroep in dit verband onder meer aan de toenemende openbaarheid van verhoorstrategieën en het risico dat video-opnames onbedoeld in de media terecht komen. Niettemin besluit zij dat 'bij afweging van de voordelen en de mogelijke nadelen – in elk geval voor de categorie van (ernstige) misdrijven – de voordelen van audio-visuele registratie van het verdachtenverhoor zwaarder wegen'. Blijkens het tweede deel van het advies heeft de Werkgroep bij het maken van deze afweging ruimschoots gebruik gemaakt van de ervaringen die in de voorbije decennia in het Verenigd Koninkrijk zijn opgedaan met de technische registratie van verdachtenverhoren (zie hierboven).

Ten derde staat de Werkgroep uitgebreid stil bij de praktische problemen die de audio-visuele registratie van verdachtenverhoren met zich meebrengt. Bij de bespreking van deze problemen werpt de Werkgroep

op dat het momenteel niet alleen niet haalbaar is om alle verhoren van verdachten op te nemen, maar ook niet direct nodig, bij voorbeeld bij overtredingen. Hierom stelt zij voor om audio-visuele registratie 'vooralsnog – bij wijze van pilot – te beperken tot een aantal categorieën misdrijven en verdachten'. Concreet denkt zij aan misdrijven met een strafdreiging van twaalf jaren of meer, en aan verdachten die bij voorbeeld zwakbegaafd zijn of psychisch gestoord. Op grond van de opgedane ervaringen kan dan worden bezien of uitbreiding van die categorieën aangewezen is. Overigens meent de Werkgroep dat de registratie reeds moet aanvangen bij het oriënterend gesprek waarmee vele verdachtenverhoren beginnen.

Verder gaat de Werkgroep vrij uitvoerig in op een aantal juridische problemen. In de lijn van de standpunten die hiervoor reeds eerder naar voren werden gebracht, vindt de Werkgroep ook dat de verdachte niet om toestemming moet worden gevraagd voor de audio-visuele registratie van zijn verhoor. Wel, vindt zij, moet hem uit zorgvuldigheid worden medegedeeld dat dit gebeurt, en dat dit ook in het proces-verbaal wordt vastgelegd.

Het andere grote punt waar de Werkgroep in dit verband bij stilstaat, is de vraag of de opnames al dan niet een processtuk vormen in de zin van artikel 30 Sv. Conform de opvatting van de Hoge Raad meent de Werkgroep dat dit niet het geval is, maar dat dit niet wil zeggen dat de verdediging de kennisneming van opnames mag worden onthouden. De beginselen van een behoorlijke procesorde brengen met zich mee dat 'wanneer de verdediging de betrouwbaarheid of de rechtmatigheid van de verkrijging van de door de verdachte ten overstaan van de politie afgelegde verklaringen betwist, behoren door de verdediging aan te duiden gedeelten van de opnames die deze betwisting zouden kunnen ondersteunen, als redelijkerwijze van belang zijnde stukken in beginsel aan de processtukken te worden toegevoegd'.

Tenslotte merkt de Werkgroep in haar aanbevelingen op dat – ondanks het feit dat audio-visuele registratie van verhoren in de praktijk al regelmatig gebeurt – de landelijke invoering ervan 'een grote cultuuromslag' teweeg zal brengen. De politie moet dus voldoende gelegenheid krijgen om hierop in te spelen. Ook hierom moet naar haar mening de audio-visuele registratie van verdachtenverhoren gefaseerd worden ingevoerd en kleinschalig beginnen. Het zou volgens haar overigens goed zijn dat dit experiment anderhalf jaar na de start zou worden geëvalueerd, bij voorkeur door een wetenschappelijke instelling.

Besluit

Het advies van de Rac – zoveel is wel duidelijk – is een verstandig advies. Het ligt helemaal in de lijn van zowel de ervaringen en ontwikkelingen in Nederland zelf als die in de Angelsaksische wereld. Anders dan in het geval van de mogelijke toelating van advocaten bij het politieke

verdachtenverhoor, zal politie-Nederland zich in dit geval – zo schat ik in – dan ook niet verzetten tegen de omzetting van dit advies in de praktijk. Wel zou deze gelegenheid moeten worden aangegrepen om – zoals de Rac-Werkgroep ook suggereert – daartoe gekwalificeerde onderzoekers eindelijk eens grondig te laten nagaan, niet alleen wat er in verdachtenverhoren werkelijk gebeurt, maar ook welke rol deze verhoren nu en in de toekomst (zullen) spelen in (de verzameling van) het bewijs in (meer ernstige) strafzaken.

Literatuur

- Baldwin, J.**
Preparing the record of taped interviews
Home Office research bulletin, nr. 35, 1994
- Bottomley, K., C. Coleman e.a.**
The impact of Pace; policing in a northern force
The University of Hull, Centre for criminology and criminal justice, 1991
- Brown, D.**
Pace ten years on; a review of the research
London, Home Office research study, 1997
- Fijnaut, C.**
De toelating van raadslieden tot het politieke verdachtenverhoor
Antwerpen-Arnhem, Gouda Quint, 1987
- Fijnaut, C.**
De normering van het informatieve onderzoek in constitutioneel perspectief
Deventer, Kluwer, 1994
- Hellwig, A.**
Psychologie und Vernehmungstechnik bei Tatbestandsermittlungen
Berlin, Langenscheidt, 1927
- Koppen, P. van, D. Hessing e.a. (red.)**
Het hart van de zaak; psychologie van het recht
Deventer, Gouda Quint, 1997
- Maguire, M., T. John**
Intelligence, surveillance and informants: integrated approaches
London, Home Office, 1995
- Moenkemoeller, O.**
Psychologie und Psychopathologie der Aussage
Heidelberg, Carl Winters Universitätsbuchhandlung, 1930
- Nierop, N.**
Verdachtenverhoor op video
Algemeen politiebld, nr. 1, 1997
- Nierop, N., L. van Zwieten**
Video-opnamen bij verdachtenverhoor
Modus, nr. 6, 1997
- Leo, R.**
The impact of Miranda revisited
The journal of criminal law and criminology, nr. 3, 1996
- Royal, The, Commission on Criminal Justice**
Report
London, HMSO, 1993
- Willis, C., J. Macleod e.a.**
The tape-recording of police interviews with suspects; a second interim report
London, Home Office research study, 1988